

KORXONALARNI TASHKIL ETISH JARAYONIDA YURIDIK XIZMATNING VAZIFALARI VA HUQUQIY ASOSLARI

Saitkulova Dildora Anvarjon qizi

Toshkent Davlat Transport Universiteti

Yurisprudensiya yo'nalishi 2-bosqich talabasi

d61887142@gmail.com

+998887448706

Ilmiy rahbar: Imomov Bahriddin Panjiyevich

Toshkent davlat transport universiteti, Xalqaro ommaviy huquq kafedراسi katta o'qituvchisi

ANNOTATSIYA. Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida korxonalarni tashkil etish jarayonida yuridik xizmatning roli va vazifalari tahlil qilinadi. Maqolada yuridik xizmat faoliyatining huquqiy asoslari, xususan, Fuqarolik kodeksi, "Tadbirkorlik subyektlarini davlat ro'yxatidan o'tkazish tartibi to'g'risida"gi nizam, Prezidentning "Yuridik xizmat faoliyatini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori hamda Adliya vazirligining tegishli buyruqlari asosida yoritiladi. Shuningdek, korxonalar tashkil etish bosqichlarida yuridik xizmatning amaliy vazifalari, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar keltiriladi. Maqola amaliyotchi huquqshunoslar, tadbirkorlar va ushbu sohani o'rganuvchi talabalar uchun mo'ljallangan.

KALIT SO'ZLARI: yuridik xizmat, korxonalar tashkil etish, huquqiy asoslar, davlat ro'yxatidan o'tkazish, ta'xis hujjatlari.

АННОТАЦИЯ. В данной статье анализируются роль и задачи юридической службы в процессе создания предприятий в Республике Узбекистан. В статье освещаются правовые основы деятельности юридической службы, в частности, на основе Гражданского кодекса, Положения о порядке государственной регистрации субъектов предпринимательства, Постановления Президента «О мерах по коренному совершенствованию деятельности юридической службы», а также соответствующих приказов Министерства юстиции. Также представлены практические задачи юридической службы на этапах создания предприятия,

существующие проблемы и предложения по их устранению. Статья предназначена для практикующих юристов, предпринимателей и студентов, изучающих данную сферу.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: юридическая служба, создание предприятия, правовые основы, государственная регистрация, учредительные документы.

ANNOTATION. This article analyzes the role and tasks of the legal service in the process of establishing enterprises in the Republic of Uzbekistan. The article highlights the legal foundations of the legal service's activities, in particular, based on the Civil Code, the Regulation on the Procedure for State Registration of Business Entities, the Presidential Decree "On Measures to Radically Improve the Activities of the Legal Service", as well as relevant orders of the Ministry of Justice. Practical tasks of the legal service at the stages of enterprise establishment, existing problems and proposals for their elimination are also presented. The article is intended for practicing lawyers, entrepreneurs and students studying this field.

KEYWORDS: legal service, enterprise establishment, legal framework, state registration, constituent documents.

KIRISH

O‘zbekiston Respublikasida bozor iqtisodiyotiga asoslangan davlat siyosatining izchil amalga oshirilishi, xususiy mulkchilikni rivojlantirish va tadbirkorlik faoliyatini qo‘llab-quvvatlash borasida keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ayniqsa, so‘nggi yillarda korxonalarni tashkil etish va ularni davlat ro‘yxatidan o‘tkazish tartiblari sezilarli darajada soddalashtirildi. Biroq, korxonani tashkil etish jarayoni o‘z ichiga murakkab huquqiy mexanizmlarni oladi va bu jarayonda yuridik xizmatning roli beqiyosdir. Yuridik xizmat korxonaning boshqaruv tizimida mustaqil tarkibiy bo‘linma sifatida faoliyat yuritib, uning qonuniylik tamoyillari asosida ishlashini ta‘minlaydi. Mazkur maqolada aynan korxonalarni tashkil etish bosqichlarida yuridik xizmat zimmasiga yuklatilgan vazifalar va ularning huquqiy asoslari tahlil qilinadi.

O‘zbekiston Respublikasida yuridik xizmat faoliyatining huquqiy asoslarini bir necha darajadagi normativ-huquqiy hujjatlar tashkil etadi.

Birinchi daraja – ~~Konstitutsiya~~ va qonunlar. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi yuridik xizmat faoliyatining oliy huquqiy kafolati hisoblanadi. Fuqarolik kodeksi esa yuridik shaxslarning tashkil etilishi, ularning huquqiy maqomi, ta’sis hujjatlari va davlat ro‘yxatidan o‘tkazilishi bilan bog‘liq asosiy qoidalarni belgilaydi. Masalan, Fuqarolik kodeksining 58-72-moddalari mas’uliyati cheklangan jamiyatlar va boshqa tashkiliy-huquqiy shakllarni tartibga soladi. Shuningdek, “Mas’uliyati cheklangan hamda qo‘shimcha mas’uliyatli jamiyatlar to‘g‘risida”gi qonun ham yuridik xizmat faoliyati uchun muhim ahamiyatga ega.

Ikkinchi daraja – Prezident qarorlari. Yuridik xizmat faoliyatini tubdan takomillashtirish borasidagi eng muhim hujjatlardan biri O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 19-yanvardagi PQ-2733-son “Yuridik xizmat faoliyatini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qaroridir. Ushbu qaror yuridik xizmatning huquqiy maqomini oshirish, uning vakolatlarini kengaytirish va faoliyat samaradorligini ta’minlashga qaratilgan.

Uchinchi daraja – Vazirlar Mahkamasi qarorlari va idoraviy normativ hujjatlar. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2007-yil 22-noyabrdagi 244-son qarori bilan tasdiqlangan “Xo‘jalik boshqaruvi organlari, davlat korxonalari, muassasalari va tashkilotlarining yuridik xizmati to‘g‘risida”gi nizom yuridik xizmat faoliyatini batafsil tartibga soladi. 2025-yil 1-mayda esa Adliya vazirining “Davlat organlari va tashkilotlari yuridik xizmatlarining ma’lumotlari bazasini shakllantirish va yuritish tartibi to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash haqida”gi 10-mh-son buyrug‘i qabul qilindi. Ushbu hujjat yuridik xizmatlarning ma’lumotlar bazasini yuritishning yagona tartibini belgilab, sohada shaffoflikni oshirishga xizmat qiladi.

To‘rtinchi daraja – korxonalarni ro‘yxatdan o‘tkazish tartibini belgilovchi maxsus nizom. Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 9-fevraldagi 66-son qarori bilan tasdiqlangan “Tadbirkorlik subyektlarini davlat ro‘yxatidan o‘tkazish tartibi to‘g‘risida”gi nizom tadbirkorlik subyektlarini ro‘yxatdan o‘tkazishning aniq mexanizmini belgilaydi. Ushbu nizomga 2023-yilda qo‘shimchalar kiritilib, masofaviy elektron davlat xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlari kengaytirilgan.

Shuningdek, 2025-yil 13-yanvarda qabul qilingan O‘RQ-1018-son Qonun bilan “Davlat boji to‘g‘risida”gi qonunga o‘zgartirish va qo‘shimchalar kiritilgan bo‘lib,

unda tadbirkorlik subyektlarini ro'yxatdan o'tkazishda davlat bojini to'lashning imtiyozli tartiblari belgilangan.

Yuqoridagi normativ-huquqiy hujjatlar yuridik xizmat faoliyatining mustahkam huquqiy bazasini yaratadi va korxonalarni tashkil etish jarayonida uning vazifalarini aniq belgilab beradi.

Korxonani tashkil etish jarayoni bir qancha bosqichlardan iborat bo'lib, yuridik xizmat har bir bosqichda o'ziga xos vazifalarni bajaradi.

Dastlabki (tayyorgarlik) bosqichi. Ushbu bosqichda korxonani tashkil etishning maqsadi, faoliyat turi va tashkiliy-huquqiy shakli aniqlanadi. Yuridik xizmat muassislarga qaysi tashkiliy-huquqiy shaklni tanlash maqsadga muvofiqligi, ustav fondi (kapitali) miqdori va uni shakllantirish tartibi, muassislar o'rtasidagi huquq va majburiyatlarni taqsimlash kabi masalalarda huquqiy maslahatlar beradi. Shu bilan birga, yuridik xizmat tanlangan faoliyat turi litsenziyalanishi yoki maxsus ruxsatnoma talab qilishini aniqlaydi.

Ta'sis hujjatlarini tayyorlash bosqichi. Bu bosqich yuridik xizmat faoliyatining asosiy va eng mas'uliyatli qismi hisoblanadi. Yuridik xizmat tomonidan korxonaning ustavini va ta'sis shartnomasi ishlab chiqiladi. Ta'sis hujjatlari qonunchilik talablariga, xususan, Fuqarolik kodeksining tegishli normalariga to'liq mos kelishi kerak. 2025-yil fevral oyida qabul qilingan o'zgartirishlarga ko'ra, mas'uliyati cheklangan jamiyatlarning ta'sis shartnomasini davlat ro'yxatidan o'tkazish talabi bekor qilingan. Bu o'zgarish yuridik xizmatning vazifalariga ham o'z ta'sirini ko'rsatdi, chunki endi ta'sis shartnomasini ro'yxatdan o'tkazish majburiyati emas, balki uni to'g'ri va qonuniy rasmiylashtirish mas'uliyati yanada oshdi.

Davlat ro'yxatidan o'tkazish bosqichi. Korxonani ta'sis hujjatlari tayyorlangach, ularni vakolatli organda – O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi huzuridagi Davlat xizmatlari agentligi yoki uning hududiy bo'linmalarida davlat ro'yxatidan o'tkazish talab etiladi. Yuridik xizmat ro'yxatdan o'tkazish uchun zarur hujjatlar to'plamini shakllantiradi, arizani tayyorlaydi va uni ro'yxatdan o'tkazuvchi organga taqdim etadi. Hujjatlar to'plamiga quyidagilar kiradi:

- belgilangan shakldagi ariza;
- ta'sis hujjatlari (ustav, ta'sis shartnomasi);

- davlat boji to'langanligi to'g'risidagi kvitansiya (bazaviy hisoblash miqdorining 1 baravari miqdorida, onlayn ro'yxatdan o'tkazishda 90% miqdorida);
- muassislarning shaxsini tasdiqlovchi hujjatlar;
- yuridik manzilni tasdiqlovchi hujjat.

Amaldagi tartibga ko'ra, mas'uliyati cheklangan jamiyatlar davlat xizmatlari markazlari orqali yoki fo.birdarcha.uz sayti orqali onlayn tarzda ro'yxatdan o'tkazilishi mumkin. Ro'yxatdan o'tkazish muddati 15-30 daqiqani tashkil etadi.

Ro'yxatdan o'tkazilgandan keyingi bosqich. Korxonalar davlat ro'yxatidan o'tkazilgach, yuridik xizmat uni soliq organlarida, statistika va byudjetdan tashqari jamg'armalarda hisobga qo'yishni ta'minlaydi. Shuningdek, korxonalar nomidan bank hisobvaraqlarini ochish, litsenziya yoki ruxsatnomalarni olish, shartnomalar tuzish va ichki mehnat tartibi qoidalarini ishlab chiqish kabi ishlarni amalga oshiradi.

XULOSA

Korxonalar tashkil etish jarayonida yuridik xizmatning roli beqiyosdir. Yuridik xizmat korxonalar tashkil etishning dastlabki bosqichidan tortib, uni davlat ro'yxatidan o'tkazish va keyingi faoliyatini huquqiy jihatdan ta'minlashgacha bo'lgan barcha bosqichlarda faol ishtirok etadi. O'zbekiston Respublikasining amaldagi qonunchiligi yuridik xizmat faoliyati uchun zarur huquqiy bazani yaratgan bo'lib, bu baza doimiy ravishda takomillashtirib borilmoqda. So'nggi yillarda korxonalar tashkil etish va ro'yxatdan o'tkazish tartibini soddalashtirish, ta'sis shartnomasini ro'yxatdan o'tkazish talabini bekor qilish, unitar korxonalar va qo'shimcha mas'uliyatli jamiyat shakllarini tugatish kabi o'zgarishlar yuridik xizmat oldiga yangi vazifalarni qo'ymoqda. Shu bois, yuridik xizmat xodimlari qonunchilikdagi o'zgarishlarni doimiy ravishda o'rganib borishi, o'z malakasini oshirishi va raqamli texnologiyalardan samarali foydalanishi lozim. Faqat shundagina yuridik xizmat o'ziga yuklatilgan vazifalarni samarali bajarishi va korxonaning qonuniy manfaatlarini to'liq himoya qila olishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi (yangi tahriri, 2023-yil 30-aprelda tasdiqlangan, 2024-yil 1-yanvardan kuchga kirgan). – Lex.uz.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Yuridik xizmat faoliyatini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” 2017-yil 19-yanvardagi PQ-2733-son qarori. – Lex.uz.
3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Tadbirkorlik subyektlarini davlat ro‘yxatidan o‘tkazish tartibi to‘g‘risida”gi Nizomi (2017-yil 9-fevraldagi 66-son qarori bilan tasdiqlangan). – Lex.uz.
4. O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirining “Davlat organlari va tashkilotlari yuridik xizmatlarining ma’lumotlari bazasini shakllantirish va yuritish tartibi to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash haqida” 2025-yil 1-maydagi 10-mh-son buyrug‘i (AV tomonidan 02.05.2025 y. 3622-son bilan ro‘yxatga olingan). – Kadrovik.uz.
5. “Yuridik maslahatxonalar: Yuridik xizmat ko‘rsatish tizimidagi o‘zgarishlar” (2025). – Yuz.uz.